

POŻAR (36) *sb m*

o jasne, a pochylone (w tym 2 r. błędne znakowanie).

sg *N* pożár (15). ◊ *D* pożárowi (1). ◊ *A* pożár (3) *ModrzBaz*, *Phil*, *GórnTroas*, *Požára* [w znac. 2.] *RejZwierc* (2). ◊ *I* pożárem (9); -em (5), -(e)m (4). ◊ *V* Pożár [w znac. 2.] (1). ◊ *pl N* pożary (4). ◊ *I* pożármi (1).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* także *XVII – XVIII w.*

1. *Palenie się czegoś, pożoga; ogień, płomień; incendium Modrz, Cn; ignis Vulg, Cn; flamma Vulg; impetus flammaram Cn (31) : siccamentum lignorum, pozar, item d(icitu)r sacrificium vel holocaustum BartBydż 36b; Achilles/ co miał być rad/ iż swoiiego pożył/ To wątpniawfzy ná požar/ bárzo fie zátwożył. GórnTroas 21; SarnStat 644, 679.*

W połączeniu szeregowym (1): Turecki Czeńarz [...] przez pułtynie Azijkie do Aftráchámá woysko fwe wiodł/ kędy głodem wrzody powietrzem y pożarmi trzydzieści tysięcy ludu fwego ftracił. BiałKaz M2.

W porównaniach (6): KochPs 119, 125; á prawie iáko požarem dochodziłá moc ich [Turków] do wśyftkich Pańftw okolicznych MycPrz II B[3]v; exekucia [dekretu]/ ná prośbę nowych Ewangelikow/ byłá do czáfu záfieszona: podobno dla nádzieie/ áby fie znimi byli ziednoczyli. Ale iż dufze ich iáko požar pożyráiá/ dopiero bacząc fie/ do confederáciey fwey odstąpili ich PowodPr 37. Cf »jako požarem popalić«, »jako požar szyrzyć się«.

Fraza: »pożar gore (a. gorywa); požarem gorzeć« (3;1):(nagł) Pułte polá Podolńkie. (-) ZAfz to nie wielka záłość/ gdy náłzy pátrziáiá/ Ano rokofzne polá/ požarem goráią. RejZwierz 110v; RejZwierc 247v; y pod gárdłem zápowiedzieć/ áby w ow czás kiedy požary gorywáiá/ żaden ogniá nie śmiał niećić w boru GostGosp 12, 166.

Zwroty: »jako požarem popalić« (1): á ty wzrułfywłfy náwálność gniewu fwego/ Inádnie ie [narody pogańskie] zborzyc możeż nie ynáczey iáko gęftę [!] chrofty álbo wyłokie gory požarem ognińtem popalić. RejPs 124v.

»jako požar szyrzyć się« (1): A Inadz im tego wiécey bronić będą/ tym fie to [prawda boża] iáko požar wiécey szyrzyć będzie: Bo zyemiá y niebo zginąć musi/ á słowo Páńfkie musi żyć ná wieki. RejAp 120.

»pożarem zapalać« = podpalać (1): szláchtá álbo proftégo ftanu ludzie/ do boru/ láfu/ zapuřtu czyie⁸⁰ kolwiek przyřzedłzy/ chcąc/ álbo z przygody/ požarem lás záfaláią SarnStat 670.

Wyrażenia: »pożar nieugaszony« (1): Rychłóz/ wiekuiřty pánie/ Twóy przeciřw nam gniew vřtanie? Gniew požarowi řrogiemu Równy nie vgáfzonemu [Usquequo ... accendetur velut ignis zelus Tuus? Vulg Ps 78/5]. KochPs 119.

»pożar ogniřty« (1): RejPs 124v cf »jako požarem popalić«.

Szereg: »ogień, požar« (1): iáko řtráfzliwy ogniń/ iáko požar/ który Gęfté láfy puřtořzy/ y odziané góry [Sicut ignis, qui comburit silvam, et sicut flamma comburens montes Vulg Ps 83/15]. Ták y ty przepuřć ná nie řwoie łyfkáwice KochPs 125.

Przen (15) : Tedym ia nie Inkaufřtem/ ále ogniem/ z Rozmowy wářzéy támté Dyálogi piřál/ gdyż ony požarem iáko powiádař/ dořiągły Królów y Céfářzów. OrzQuin D4v; A ták to złe czem dáley

tem się więcej będzie łzyrzyło: ikierká z przodku niezágálfzona/ vrodzi wielki požar/ gdy będzie do tego máteriey doftáwác. *ModrzBaz* 66; Niefczęścié mégo łyná dochodzi požarem: Niżby go miał przywálić oyćiec łwym ciężarem/ Wolę/ iż zginie indziéy gdzieżkolwiek mu pádnie *GórnTroas* 48.

Fraza: »pożar w sercu gore« (1): wotowanie Kurfierstow przeciw Krolestwu Polkiemu o Szpital [...] / o który/ rzecz naprzod vczyinił Arcybiikup Maguntyńki [...] [*mówiąc*] Iálne są rzeczy/ iáko łłoneczne promienie łzcłko przenikájące/ ty požary ktore od niemálego wieku w łercách náłzych goráią z łtrony gwałtownego y z vporu nie vhánowánego złupienia y trzymania łzpitalá náłzego *BielKron* [332²].

a) *Niszcząca, szkodliwa siła (o najazdach wroga, wojnach, odszczepieństwach religijnych, miłości)* (11) : *KochZg* A3; *MycPrz* I [C2]v; ten kto ná cáłość Oyczyzny łwey nie ogládaíac łe/ tákowy požar [*tj. bellum civile*] w nię wnoší/ którym zgubę włzytkim gotuie/ [...] zá nieprzyacielá Oyczyzny ma być łádzon *Phil* N4; Lecz łełli w któręy rzeczy potrzebá łeft miáry/ W zákochániu przyáźni/ á łłuchay mnie łtáręy. Niepułczác łey do łercá požarem łzerokiém *GosłCast* 27.

Fraza: »pożar doszedł (a. przyjdzie); požarem dojść (a. przyść)« [*szyk zmienny*] (5;2): *WróbŻółtGlab* A5; *MycPrz* I B, II B[3]v; *KochWr* 39; [*trzeba się starać*] by to incendium annorum, które páłsim po włzyłtkim krześciáńłtwie łye roznoší/ do Polłki też požarem iáko nieprzyłzłó *KochWrJan* 18; Vlituymy się y łámych łiebie: [...] gáśmy to *incendium*, poki do nas požarem/ łtrzeż Pánie Boże/ nie przydzie. *VotSzl* B3v, B3.

Wyrażenia: »jadowity požar« (1): [*doktorzy Pisma św. nauki krakowskiej mają pilnie strzec i dogłádać*] aby żaden Imprefflor krolełtwa tego niełmiał robić kxiąg żadnych ani przedawác ż inąd przywożonych krom łch ogládaná/ pod winá im vłozoną. A łednak barzo łłufźnie łch miłófc vczyinili to zakazanie/ by łnadz do nas then iadowity požar [*tj. herezja*] niedołzedł o którym v łáđiádw náłzych łlychamy *WróbŻółtGlab* A5.

»nieszczęsny požar« (3): *MycPrz* I B, II B[3]v; vchoway Pánie BOże vpadku ná tám tych/ podobnoby y nas prędko ten niełzczeńny požar [*tj. najazd nieprzyacielski*] dołzedł *VotSzl* B3.

[*Szereg*: »zaraza i požar«: [*Duchowni i łwieccy*] náołtátek zprzyłęgli łię y zbuntowáli przeciwo tákowej zarázie y požarowi nowego odłzczepieńłtwá *WerReguła* 23.]

b) [*O chorobie zakaźnej*]:

Zwrot: »pożarem íść« = *szybko rozprzestrzeniać się*: A przymiot z wierzchu łye poczynáiac do wnętrza/ á łtámtąd záś po włzyłtkim cíele požarem idzie *OczkoPrzymiot* 4 (*Linde*).]

2. *Imię psa gończego* (5) : Ze pły łie [*pan*] po polu goni Zyto/ owies włlytko łomi Był tu požar/ owo lezie A łłách łuż wíłi náa brzezie Bárzoć mu łie węc łce łowíc *RejRozpr* Hv, H2; DRugi bywa przyaciel záłecány/ gdzie łuż też tám y łłówek y połtawek będzie dołyc [...]. Bo gdy do niego przydyełż álbo przydziełż toć łie łuż będzie wierciał/ łkakał/ biegał [...]. To po tym požará głódnego każe do łzby pułćić [...]/ to będzie wołá łáhou požar łáhou. *RejZwierz* 89v, 90.

3. [*Imię czarta*: Do náłzey też Polłki połáł drugá hordę/ álbo ćmę Czártow Łucyper ná łow [...]/ z ktorey są przedniełzy ći towarýłze/ [...] Gáydá/ Rulfay/ Pożar *PostępekPrCzart* 65v.]

Synonimy: 1. ogień, płomień.

Cf [**POŻARZE**]

